

торгівлі викидами, поза сумнівом є одним з ключових чинників розвитку відновлюваної енергетики в регіонах, де такі заходи були зроблені.

Список використаних джерел:

1. Статистический ежегодник мировой энергетики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://yearbook.enerdata.ru/> Дата останнього доступу: 12.09.18. – Назва з екрану.
2. Украина через три года введет квоты на выбросы парниковых газов. Сегодня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.segodnya.ua/ukraine/borba-s-globalnym-potepieniem-ukraina-vvedet-kvoty-na-vybrosy-parnikovyh-gazov-1096184.html> Дата останнього доступу: 15.09.18. – Назва з екрану.
3. ICAP (2017). Emissions Trading Worldwide: Status Report 2017. Berlin: International Carbon Action Partnership. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://icapcarbonaction.com/en/?option=com_attach&task=download&id=447 Дата останнього доступу: 18.09.18. – Назва з екрану.
4. REMap 2030 Renewable Energy Prospects for Russian Federation, Working paper, IRENA, 2017, Abu Dhabi. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irena.org/Remap> Дата останнього доступу: 21.09.18. – Назва з екрану.

Шкуропадська Д.Б.

аспірант,

Київський національний торговельно-економічний університет

ЗАХИСТ ПРАВ ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА УМОВА СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІКИ

Високі темпи економічного зростання є однією з умов забезпечення стійкості економіки. Економічне зростання переважно відбувається за рахунок припливу інвестицій в економіку, яке неможливе без державних гарантій захисту прав власності. Варто зазначити, що під організаційно-правовими умовами підвищення рівня стійкості економіки можна розуміти систему норм та правил (юридичних, етичних, економічних), що забезпечують стійкість економіки в процесі її розвитку.

Американський фінансовий експерт Вільям Бернстайн у своєму бестселері «Народження достатку. Як було створено процвітання сучасного світу» [1] приписує швидке економічне зростання впливу чотирьох факторів: права власності, наукового раціоналізму, ринків капіталу і ефективних систем зв'язку і транспорту. Він стверджує, що економіка може процвітати тільки тоді, коли є всі чотири фактори. Бернстайн ставить право власності на перше місце. На його думку, захист приватної власності є основою довіри в суспільстві, передумовою для інновацій, а також необхідною умовою для економічного зростання.

Власність як економічна категорія характеризує відносини людей з приводу привласнення матеріальних благ, які створені природою або людською працею в процесі виробництва. Структура власності розкривається через такі економічні елементи, як володіння, користування й розпорядження.

За допомогою правових норм установлюється зміст правовідносин власності, визначаються права й обов'язки суб'єктів права до певних конкретно визначених предметів матеріального світу, у тому числі до природних ресурсів, які є державною власністю. Державна власність дає можливість безкоштовно використовувати деякі природні ресурси в інтересах суспільства. Конституція України закріплює принцип набуття і реалізації права власності на природні ресурси громадянами, юридичними особами, територіальними громадами та державою відповідно до закону [2].

Ключова роль в розвитку економіки належить таким видам природних ресурсів, як земельні, лісові, водні, та мінеральні. Використання природних ресурсів у сфері господарювання передбачає стягнення спеціальних податків, рентних та інших платежів, які спричиняють збільшення собівартості виготовленої продукції. Природні ресурси не є невичерпними та вічними, тому виникає проблема їх збереження та відновлення.

Захист прав власності на природні ресурси займає ключову роль в стимулюванні або стримуванні економічного зростання, дотримання принципу рівнодоступності при розподілі ресурсів, розширення можливостей природокористувачів і стійкості ресурсної бази національної економіки. На правах власності робиться акцент як на одному з найважливіших інститутів економічного зростання. Це пов'язано з тим, що надійні права власності на природні ресурси служать потужним стимулом до довгострокових інвестицій, зокрема в силу того, що громадяни захищені від експропріації (примусового позбавлення власності) ресурсу державою або впливовою елітою.

Законодавством України в області права власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу, закріплена загальнонародна власність, проте існує ряд проблем, які пов'язані з його порушенням:

- незаконне вирубування лісів для отримання деревини, як джерела прибутку. За інформацією Держлісагентства у 2017 році в лісовому фонді лісогосподарських підприємств, які підпорядковані цьому відомству (це приблизно 2/3 лісів України), було виявлено 7 тис. випадків здійснення незаконних рубок. Загальна сума заподіяної шкоди національній економіці становила близько 157,5 млн. гривень. Торгівля деревиною має високий попит на світовому ринку і в умовах скорочення лісових площ її цінність тільки зростатиме.

- незаконний видобуток природного газу на окупованих територіях Донецької та Луганської областей, анексованого АР Криму. Зокрема, після анексії АР Криму, на його території було незаконно видобувано 7,2 млрд. куб. м. природного газу на загальну суму збитків 5 млрд. дол.

- незаконний видобуток корисних копалин, зокрема бурштину. Через нелегальний видобуток бурштину бюджет України недоотримує мільярди гривень. За даними експертів, ця сума коливається від 1,5 до 3 млрд. грн. [3].

Зазначені проблеми свідчать про порушення прав власності на природні ресурси, незаконне їх використання і розпорядження не в інтересах суспільства та економіки. Для проведення ефективної політики в області захисту прав власності на природні ресурси держава може використовувати той чи інший тип інструментів, зокрема: інструменти прямого регулювання

(адміністративно-командні), економічні інструменти, що посиляють цінові сигнали та інформаційні інструменти (табл. 1).

Таблиця 1

Приклади інструментів політики для управління природними ресурсами

Інструменти прямого регулювання	Інструменти непрямого регулювання	Інформаційне регулювання
<ul style="list-style-type: none"> - стандарти якості навколишнього середовища; - стандарти технологічних процесів і продукції; - заборона на певну діяльність; - планування природокористування; - зонування і оцінка впливу на навколишнє середовище; - дозволи та квоти; - обов'язковий виробничий та екологічний контроль; - відшкодування збитків та обов'язкове страхування; - розширена відповідальність виробників. 	<ul style="list-style-type: none"> - дозволи на використання природних ресурсів; - скасування субсидій, що створюють неправильні стимули; - екологічні податки і платежі; - платежі користувачів; - заставно-поворотні системи; - відповідальність і санкції; - застави, що гарантують виконання умов договору; - оцінка ресурсів і плата за експлуатацію екосистем; - екологічно прийнятні закупівлі. 	<ul style="list-style-type: none"> - громадські консультації; - оприлюднення інформації; - просвітницькі кампанії; - екологічне маркування; - соціальна реклама; - добровільні угоди; - державно-приватні партнерства; - екологічний менеджмент; - системи перевірок.

Джерело: розроблено автором

Хоча не існує загального правила визначення «оптимального» набору інструментів управління природними ресурсами, проте є такі критерії їх вибору:

- екологічна ефективність: в якій мірі інструменти досягають поставлених перед ними природоохоронних цілей;

- ефективність: досягнення стратегічних цілей з мінімальними витратами для суспільства;

- гнучкість і низькі транзакційні витрати: можливість вибору шляхів і способів виконання вимог і мінімізація витрат (на моніторинг, ліцензування, контрольно-наглядову діяльність);

- простота застосування: гарантує, що інструмент не призведе до низького рівня дотримання вимог, шахрайства, надмірних адміністративних витрат і витрат на дотримання вимог.

- мінімізація зворотного розподільного ефекту: інструменти політики іноді надають непередбачену зворотну дію, наприклад, підвищуючи ціни на деякі сировинні товари;

- дотримання міжнародної практики: відповідність міжнародним угодам і правилам торгівлі;

- економічний ефект: оцінка та облік економічного ефекту (наприклад, вплив на ціни, зайнятість, конкурентоспроможність, економічне зростання).

Отже, природні ресурси є об'єктами навколишнього середовища, які формують національне багатство країни, в процесі їх цільового використання. Незаконне використання природних ресурсів впливає на скорочення обсягу національного багатства. Чим більший обсяг природно-ресурсного потенціалу тим вищий рівень економічного зростання та розвитку економіки в умовах шоків впливів. Захист прав власності на природні ресурси має забезпечуватись ефективною державною політикою, як організаційно-правова умова стійкості економіки.

Список використаних джерел:

1. William J. Bernstein. The Birth of Plenty. How the Prosperity of the Modern World was Created. USA: John Wiley & Sons, 2004. 400 p.
2. Конституція України № 254к/96-ВР від 30.09.2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Офіційний веб-сайт Державної служби геології та надр України. URL: <http://geo.gov.ua/old/novyna/>.